यहाँ से काटिए

नामांक Roll No.

Sl.No. :

No. of Questions – 22

No. of Printed Pages – 07

VU–87–Sahit. Shas.

प्रश्न पत्र को खोलने के लिए यहाँ फाड़ें

वरिष्ठ उपाध्याय परीक्षा, 2024

VARISHTHA UPADHYAYA EXAMINATION, 2024

साहित्य – शास्त्रम्

समय : 3 **घण्टे** 15 **मिनिट**

पूर्णांक : 80

परीक्षार्थिभ्यः सामान्य निर्देशाः

1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रे निर्धारितस्थाने नामांकः अनिवार्यतो लेखनीयः।

2) **सर्वे** प्रश्नाः समाधेयाः।

3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि उत्तरपुस्तिकायामेव लेखनीयानि।

4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वेषां खण्डानामुत्तराणि एकत्रैव लेखनीयानि।

यहाँ से काटिए

खण्ड–अ

1) वस्तुनिष्ठप्रश्नाः **[15×1=15]**

i) प्रस्तुताऽप्रस्तुतानां च तुल्यत्वे भवति। **[1]**

अ) तुल्ययोगिता ब) दीपकालङ्कारः

स) दृष्टान्तालङ्कारः द) विभावना

ii) सदृशयोः वाक्यार्थयोः ऐक्यारोपः भवति। **[1]**

अ) विशेषोक्तिः ब) प्रतिवस्तूपमा

स) निदर्शना द) पर्यायोक्तिः

iii) ''शैला इवोन्नताः सन्तः किन्तु प्रकृति कोमलाः'' इत्यत्र अलङ्कारोऽस्ति– **[1]**

अ) अर्थान्तरन्यासः ब) रूपकालङ्कारः

स) दृष्टान्तालङ्कारः द) व्यतिरेकालङ्कारः

iv) विभावः (कारणं) कतिविधः भवति? **[1]**

अ) द्विविधः ब) चतुर्विधः

स) त्रिविधः द) पञ्चविधः

v) उत्साहाख्यस्थायिभावः वर्तते। **[1]**

अ) रौद्ररसस्य ब) हासरसस्य

स) वीररसस्य द) शान्तरसस्य

vi) सर्वथा समास रहिता रीतिः का भवति? **[1]**

अ) पाञ्चाली ब) गौडी

स) लाटी द) वैदर्भी

vii) का वृत्तिः नास्ति? **[1]**

अ) परुषा ब) ललिता

स) गौडी द) भद्रा

viii) चन्द्रालोके गुणी भूतव्यङ्ग्यं कति विधं स्वीकृतम्? [1]

अ) अष्टविधम् ब) सप्तविधम्

स) दशविधम् द) पञ्चविधम्

ix) रसभावतदाभासादयोऽन्तर्निहिता भवन्ति – [1]

अ) अर्थान्तरसङ्क्रमितवाच्ये ब) असंलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्ये

स) संलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्ये द) अत्यन्ततिरस्कृतवाच्ये

x) ''अमीलनम्'' इत्यस्य कोऽर्थः? [1]

अ) माणवकः ब) शुक्लः

स) सङ्कोचः द) उपादानम्

xi) चन्द्रालोकानुसारम् अभिधा वर्तते – [1]

अ) पञ्चविधा ब) षड्विधा

स) चतुर्विधा द) त्रिविधा

xii) यक्षः कीदृशः नायकः? [1]

अ) धीरललितः ब) धीरप्रशान्तः

स) धीरोदात्तः द) धीरोद्धतः

xiii) यक्षः शापावधिं यापयति – [1]

अ) अलकापुर्याम् ब) रामगिरौ

स) उज्जयिन्याम् द) आम्रकूटगिरौ

xiv) जललवमुचाः मार्गं सूचयिष्यन्ति – [1]

अ) मयूराः ब) मुकुलाः

स) सारङ्गाः द) देवाङ्गनाः

xv) कैकेयी रामस्य कृते किम् इच्छति? [1]

अ) राज्याभिषेकम् ब) राजभवने शयनम्

स) मातुलगृहगमनम् द) चतुर्दशवर्षाणां वनगमनम्

2) रिक्तस्थानानि पूरयत – [7×1=7]

i) .... विनापि स्यात्कारणं कार्यजन्म चेत्। [1]

ii) स्यान्मल्ल .... सङ्ग्रामोद्दामहुङ्कृतिः। [1]

iii) तथा वाच्यस्य .... नौरर्थो वारिधेर्यथा। [1]

iv) अन्यथा तु .... व्यङ्ग्यमापतितं द्विधा। [1]

v) कामाऽऽर्ता हि प्रकृतिकृपणाश्च ....। [1]

vi) महाराजदशरथस्य .... राज्ञ्यः आसन्। [1]

vii) अनुचरति शशाङ्कं .... तारा। [1]

3) अतिलघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः [10×1=10]

i) श्लेषकाकुभ्यां वाच्यार्थान्तर–कल्पनम् कस्मिन् अलङ्कारे भवति? [1]

ii) श्रृङ्गाररसः कतिविधः? नामोल्लेखं कुरुत। [1]

iii) स्वाङ्कुरितव्यङ्ग्यं कतिविधम्? [1]

iv) अविवक्षितवाच्यध्वनेः भेदयोः नाम्नी लेख्ये। [1]

v) मुख्यार्थस्य अविवक्षायां सम्बद्धं अर्थं का वृत्तिः बोधयति? [1]

vi) इक्ष्वाकुवंशे दिवङ्गतानां नृपाणां प्रतिमाः कुत्र स्थापिताः आसन्? [1]

vii) रामः अरण्ये कस्य श्राद्धकर्म कर्तु मिच्छति? [1]

viii) प्रतिमानाटके कति अङ्काः सन्ति? [1]

ix) ''किं रोषणाय रुचिरं त्रिषु पातकेषु'' इति कस्य कथनं वर्तते? [1]

x) विन्ध्यपादे का विशीर्णा वर्तते? [1]

खण्ड–ब

लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः [12×2=24]

4) ''हनूमानब्धिमतरद्दुष्करं किं महात्मनाम्'' इत्यत्र कोऽलंकारः? तल्लक्षणं लेखनीयम्। [1+1=2]

5) ''दृष्टं चेद्वदनं तस्याः किं पद्मेन किमिन्दुना'' इत्यत्र अलङ्कारं प्रदर्श्य लक्षणमपि लिखत। [1+1=2]

6) रौद्र रसस्य स्वरूपं लिखत। [2]

7) अगूढगुणीभूतव्यङ्ग्यस्य स्वरूपं लिखत। [2]

8) अभिधावृत्तिः कतिविधः? नामानि लिखत। [1+1=2]

9) ''रिक्तः सर्वो भवति हि लघु पूर्णता गौरवाय'' सूक्तेः भावार्थो लेख्यः। [2]

10) मेघदूतस्य नामकरणे किं वैशिष्ट्यम्? लिखत। [2]

11) आम्रकूटपर्वतस्य महत्त्वं प्रतिपादनीयम्। [2]

12) सलिलनिधयः कथं तोयमात्रावशेषाः? [2]

13) ''हस्तस्पर्शे हि मातृणामजलस्य जलाञ्जलिः'' इति सूक्तेः भावार्थो लेखनीयः। [2]

14) ''हा हा गताः किल वनं वत मे तनूजाः'' इत्यत्र छन्दः परिचीय तल्लक्षणमपि लिखत। [2]

15) ''युवतिरहितं लोकं कर्त्तुं यतश्छलिता वयम्'' इत्यत्र गणचिह्नानि योजयित्वा छन्दसः नाम लेखनीयम्। [2]

खण्ड–स

दीर्घोत्तरीयप्रश्ना :–

16) निम्नलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या करणीया। **[3]**

क) निर्वेदस्थायिकः शान्तः सत्सङ्गादि विभावभूः।

क्षमादिकानुभावोऽयं स्तम्भादिव्यभिचारिकः।।

ख) रत्याख्यस्थायिभावात्मा वल्लभादिविभावितः।

आलस्येर्ष्याजुगुप्साभ्यो विना सञ्चारिभिर्युतः।।

17) निम्नलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या करणीया। **[3]**

क) अस्फुटं चार्थनिष्ठत्वात् तटस्थत्वादपि द्विधा।

लक्ष्यलक्षकनिष्ठत्वादर्थ–संस्थमपि द्विधा।

ख) आभिमुख्यात् सन्निधाना तथाऽऽकारप्रतीतितः।

कार्यकारणभावात्सा वाच्यवाचकभावतः।।

18) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्गभावार्थो लेखनीयः। **[1+2=3]**

क) आराध्यैनं शरवणभवं देवमुल्लङ्घिताध्वा,

सिद्धद्वन्द्वैर्जलकणभया द्वीणिभिर्मुक्तमार्गः।

व्यालम्बेथाः सुरभितनयालम्भजां मानयिष्यन्,

स्रोतोमूर्त्या भुविपरिणतां रन्तिदेवस्य कीर्तिः।।

ख) तां चावश्यं दिवसगणनात्परामेकपत्नी,

मव्यापन्नामविहतगतिर्द्रक्ष्यसि भ्रातृजायाम्।

आशाबन्धः कुसुमसदृशं प्रायशो ह्यङ्गनानां,

सद्यःपाति प्रणयि हृदयं विप्रयोगे रुणद्धि।।

19) महाकविभासप्रणीतस्य प्रतिमानाटकस्य प्रथमाङ्कस्य कथासारः संस्कृतेन स्वशब्दैः लेखनीयः। **[3]**

अथवा

भरतस्य चरित्रचित्रणं करणीयम्।

खण्ड–द

20) निम्नलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या करणीया। **[4]**

क) त्रिधा शब्दार्थतद्युग्मशक्तिजन्मा स्फुटक्रमात्।
रसभावतदाभासप्रमुखस्त्वस्फुटक्रमात्।।

अथवा

ख) कश्चित् साधारणः कश्चिदामन्त्र्य प्रतिबोधितः।
कश्चित्तटस्थः कश्चिच्च बोधितप्रतिबोधितः।।

21) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्ग–व्याख्या लेखनीया। **[1+3=4]**

क) वक्रः पन्था यदपि भवतः प्रस्थितस्योत्तराशां
सौधोत्सङ्गप्रणयविमुखो मा स्म भूरुज्जयिन्याः।
विद्युद्दामस्फुरितचकितैस्तत्र पौराङ्गनानां,
लोलापाङ्गैर्यदि न रमसे लोचनैर्वञ्चितोऽसि।।

ख) रत्नछायाव्यतिकर इव प्रेक्ष्य मेतत्पुरस्ता,
द्वल्मीकाग्रात् प्रभवति धतुः खण्डमाखण्डलस्य।
येनं श्यामं वपुरतितरां कान्तिमापत्स्यते ते,
बर्हेणैव स्फुरितरुचिना गोपवेशस्य विष्णोः।।

22) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्ग व्याख्या विधेया। **[1+3=4]**

क) छत्रं सव्यजनं सनन्दिपटहं भद्रासनं कल्पितं,
न्यस्ता हेममयाः सदर्भकुसुमास्तीर्थाम्बुपूर्णाः घटाः
युक्तः पुष्यरथश्च मन्त्रिसहिताः पौराः समभ्यागताः
सर्वस्यास्य हि मङ्गलं स भगवान् वेद्यां वशिष्ठः स्थितः।।

ख) क्व ते ज्येष्ठो रामः प्रियसुत! सुतः सा क्व दुहिता,
विदेहानां भर्तुर्निरतिशयभक्तिर्गुरुजने।
क्व वा सौमित्रिर्मां हतपितृकमासन्नमरणं,
किमप्याहुः किं ते सकलजन शोकार्णवकरम्।।

DO NOT WRITE ANYTHING HERE